

KADINA YÖNELİK ŞİDDET BAĞLAMINDA TELEVİZYON İÇERİKLERİNİN ŞİDDET MAĞDURU KADINLAR TARAFINDAN ALGILANMASI: FENOMENOLOJİK BİR ARAŞTIRMA*

 Gül DÖKER^a

 Mustafa KOÇER^b

Öz

Bu çalışma televizyonda yayınlanan şiddet içerikli yayınların, kadınların deneyimledikleri şiddete etkisini tespit etmek, şiddet deneyiminin ne anlama geldiğini keşfetmek, söz konusu deneyimin özünü anlamaya çalışmak amacıyla fenomenolojik bir yaklaşımla oluşturulmuştur. Bu amaç doğrultusunda fenomenolojik araştırma yöntemi kullanılmış olup, şiddete maruz kalan yedi kadınla derinlemesine görüşme yapılmıştır. Elde edilen bulgular istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcılar televizyonda gösterilen kadına yönelik şiddet içerikli yayınların yaşadıkları şiddeti tetiklemesine, normalleştirmesine ve direkt sebep olmasına yönelik deneyimlerini aktarırken; bu yayınların erkek üzerinde asabılık, kıskançlık, aşağılama gibi olumsuz davranışlar oluşturduğunu bildirmişlerdir. Aynı zamanda katılımcılar bu tür yayınların kadın psikolojisi üzerinde; kendini yalnız ve yetersiz hissetme, çevreden soyutlama, suçu kendinde arama, aileye yönelme ya da aileden kaçma, geçmişi hatırlama, korku, sosyalleşememe gibi etkiler yarattığı görüşündedir. Ayrıca kadınların tümü kadına yönelik şiddet içeren yayınların kadın erkek düşmanlığı yarattığını ve erkeğe cesaret verdiğini de dile getirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Şiddet, Şiddet deneyimi, Televizyon, Şiddet içeren yayınlar.

PERCEPTION OF TELEVISION CONTENT IN THE CONTEXT OF VIOLENCE AGAINST WOMEN BY WOMEN VICTIMS: A PHENOMENOLOGICAL RESEARCH

Abstract

This study was designed with a phenomenological approach to determine the effects of violent television broadcasts on the violence experienced by women, to discover the meaning of the experience of violence, and to try to understand the essence of the experience in question. For this purpose, the phenomenological research

* Bu makale, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında yürüttüğü "Şiddete Maruz Kalan Kadınlar: Televizyon İçeriklerinin Etkisine Yönelik Fenomenolojik Bir Araştırma" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

^a Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı, dokergul@gmail.com

^b Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, mkacur@erciyes.edu.tr

Makale Geliş Tarihi: 07.09.2024, Makale Kabul Tarihi: 14.10.2024

method was used and in-depth interviews were conducted with seven women who were subjected to violence. The findings obtained were analyzed using a statistical program. While the participants shared their experiences of how violent television broadcasts against women triggered, normalized, and directly caused the violence they experienced, they reported that these broadcasts caused negative behaviors such as irritability, jealousy, and humiliation in men. At the same time, the participants believed that such broadcasts had effects on women's psychology such as feeling lonely and inadequate, isolating themselves from their surroundings, seeking blame, turning to or escaping from their families, remembering the past, fear, and not being able to socialize. In addition, all of the women stated that violent broadcasts against women created hostility towards women and encouraged men. the tables, figures and the references.

Keywords: Women, Violence, Experience of violence, Television, Violent broadcasts.

Giriş

Tarih boyunca hemen hemen bütün toplumlarda şiddete maruz kalan kadınların, günümüz modern toplumlarında da şiddete maruz kaldığı görülmektedir. Herhangi bir kadına ne sebeple olursa olsun fiziksel, psikolojik ya da cinsel yönden zarar veren eylemlerin bütünü oluşturarak kadına yönelik şiddet, insan hakları ihlali ve suç sayılmakta (Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012), toplumsal bir sorun oluşturmaktadır. Bu nedenle kadına yönelik şiddeti engellemek ve bu şiddetle mücadele etmek toplumsal açıdan zorunluluk arz etmektedir.

Kadına yönelik şiddet faili ve mağduru açısından yaş, sosyal statü ya da eğitim durumu gibi özelliklere bakılmaksızın, toplumun her kesiminde gerçekleşebilmektedir. Bu şiddet türü ev, iş yeri vs. gerçekleşebildiği gibi topluma açık alanlarda da meydana gelmekte, kadının darp edilmesi, cinsel saldırıya uğraması veya tecavüz edilmesi gibi eylemlerin yanında, psikolojik saldırılar olarak nitelendirilen hakaret, tehdit, aşağılama gibi unsurları da içinde barındırabilmekte, kadınlarda anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon gibi psikolojik sorunlar oluşturabilmektedir. Ayrıca kadına yönelik şiddet kadınlarda fiziksel yaralanmalara, sakatlıklara yol açabildiği gibi kadınların büyük bir kısmının ölümüne de sebep olabilmektedir.

Kadının can güvenliğini tehdit eden eylemlere kadar uzanan kadına yönelik şiddetle mücadelede bu şiddet eylemlerinin altında yatan sebeplerin iyi analiz edilmesi, şiddet eylemi ile mücadele edilmesi ve çözüm üretilmesi büyük önem taşımaktadır. Temelde toplumsal bir yapı problemi olan kadına yönelik şiddetle mücadelede; toplumsal kurumların iş birliği içinde olmasının (Akkaş & Uyanık, 2016, s. 41) yanı sıra televizyonu da içinde barındıran sosyal faktörlerin değerlendirilmesi ve analiz edilmesi gerekmektedir.

Geçmişten günümüze kadar uzanan kadına yönelik şiddetle mücadelede, şiddetin meydana gelmesinde ya da artmasında oldukça önemli bir yer tutan medya ve televizyon içeriklerinin sayılarının her geçen gün arttığı gözlemlenmektedir. İnsanların dünya görüşlerini, davranışlarını değiştiren aynı zamanda insanlara yeni rol modeller sunan kitle iletişim araçları, şiddetin toplum tarafından içselleştirilmesine ve gündelik yaşamda hiç yadırganmayacak bir olgu olarak karşımıza çıkmasına neden olmaktadır. İnsan davranışlarını değiştiren ve olumsuz yönde etkileyen bu olgu kitle, iletişim araçları

sayesinde sadece şiddeti değil aynı zamanda da şiddetin kurbanı olmayı meşru kılmıştır (Gerbner vd., 1980, s. 11). Bu nedenle kadına yönelik şiddetle mücadelede televizyon içeriklerinin toplum üzerinde yarattığı etki, göz ardı edilmemesi gereken önemli bir faktördür.

Modern toplumlarda özellikle teknolojinin ilerlemesi ile birlikte kendini revize ederek, halen kullanım olarak ilk sıralarda yer alan, kitle iletişiminde önemli bir yer tutan televizyon, günlük yaşamı büyük oranda etkilemekle kalmayıp (Erdal, 2012, s. 61), kadına yönelik şiddet mağdurlarının anlattıklarını konu alan programlarla, kadınlarda çeşitli korkular uyandırarak, kadınları yaşadıklarına razı olmalarına ve yaşanan şiddetin gizlenmesine de sebebiyet verebilmektedir. Bu durum kadına yönelik şiddetle mücadelede, şiddet içeren televizyon programlarının incelenmesi gerektiği düşüncesini ortaya koymaktadır.

Tüm bu sebeplerle beraber gerçekleştirilen çalışma; kadına yönelik şiddet konusunda şiddete maruz kalmış kadınların bizzat kendilerinden elde edinilen bilgiler ışığında, şiddet içerikli televizyon yayınlarının, deneyimlemiş oldukları şiddette etkili olup/olmadığı araştırılarak; kadına yönelik şiddette, şiddet içerikli yayınların nasıl etkili olduğu üzerinde çalışılmıştır. Söz konusu kapsamda kadına yönelik şiddeti anlamak, anlamlandırmak ve şiddet içerikli televizyon yayınlarının kadına yönelik şiddette nasıl etkili olduğunu gözler önüne sermek adına, bizzat şiddeti deneyimleyen kadınlardan alınan görüşlerle gerçekleştirilen bu çalışma; fenomenolojik yöntem kullanılarak oluşturulmuş olup, literatüre katkı sağlayacak aynı zamanda da kadına yönelik şiddetle mücadelede iyi bir kaynak oluşturacaktır. Gerçekleştirilen çalışma, bahsi geçen olguyu deneyimleyen kişiler ile gerçekleştirilmesi ve şiddet içerikli televizyon yayınlarını kapsaması bakımından değer arz etmektedir.

Çalışma kapsamında şiddete maruz kalan yedi kadınla derinlemesine görüşme yapılmıştır. Kadınların deneyimlerinden yola çıkarak şiddet olgusu anlaşılmalı çalışılmış, kadına yönelik şiddetin altında yatan sebepler derinlemesine analiz edilmiş ve televizyonda yayınlanan şiddet içerikli yayınların kadına yönelik şiddet eylemini arttırdığı anlaşılmıştır. Söz konusu yayınların şiddeti deneyimleyen kadınlar üzerinde psikolojik izler bıraktığı da ortaya çıkmıştır.

A. KADINA YÖNELİK ŞİDDET

İnsanlığın toplumsal bir yapı oluşturma çabasından günümüze kadar geçen süreçte, azalmaktan ziyade artarak süregelen şiddet sorunsalı, toplumsal yaşamda mücadele edilmesi gereken en önemli konulardan birini teşkil etmektedir. Toplumsal uzamda oluşturulan şiddet eylemi, bireylerin tutum ve davranışlarını ya da psikolojik durumlarını etkilemekle kalmamış, şiddet üzerinden de konumlandırılan eril tahakkümle beraber toplumda var olan düzeni pekiştirmiştir. Erkeklerin kadın üzerinde hegemonya oluşturma çabası, kadının benlik algısının değişmesine ve öz saygısının kaybolmasına sebebiyet verecek, kadını toplumdan izole edecek seviyeye kadar ulaşmıştır. Bunların yanı sıra zaman zaman kadınların hayatlarına da mal olan olaylar yaşanmıştır. Bu noktada söz konusu eylem türü; kadının fiziksel, psikolojik sağlığını, can güvenliğini tehdit etmesinden dolayı; tüm dünyada çözüm üretilmesi zorunlu hale gelen sorunlar arasında yer almaktadır.

En genel manada şiddet kavramı, zaman ve mekan fark etmeksizin bireye fiziksel, cinsel ve psikolojik açıdan zarar verecek, bilinçli şekilde bir kişi tarafından ya da toplu halde gerçekleştirilen

davranışların tamamını içermektedir (Avcı, 2020, s. 17). Bu nedenle kişiye zarar vermek adına gerçekleştirilen saldırganlık eylemleri, baskı, eziyet, tehdit, isyan, öldürme eylemi, cezalandırma, hakaret, cinsel içerikli konuşmalar ve cinsel içerikli eylemler, topluluk önünde ya da kişi yalnızken uygulanabilen küçük düşürücü davranışlar şiddete örnek gösterilebildiği gibi toplum açısından önemli olan bu kavramın daha birçok örnekleri de bulunmaktadır.

Sosyal bilimciler ve davranış bilimcileri tarafından şiddetin doğuştan gelen, içgüdüsel bir davranış biçimi olduğu ve toplumsal bir varlık olan insanın yaşamındaki çevresel etkilere dayalı olarak, içinde yaşadığı toplumun davranışlarının şiddeti artırdığı ve etkilediği görüşüne varılmıştır (Halıcı, 2007, s. 21). Bu nedenle gerçekleştirilen bu çalışma kaynağını; şiddetin ortaya çıkmasında doğuştan ya da içgüdüsel etkenlerin dışında, çevresel işaretlere de önem atfeden ve saldırgan davranışları işaret, tepki ve ödülleri açısından değerlendiren sosyal öğrenme kuramından almaktadır (Eron, 1994, ss. 4-5). Çalışmada kökeni sosyal öğrenme kuramına dayandırılan kadına yönelik şiddet, genel anlamda şiddet olgusundan ayrı tutulmuştur. Kadına yönelik şiddetin diğer şiddet türlerinden ayrıldığı en önemli nokta; ataerkil toplumlarda yaşayan kadınların, içinde bulunduğu sistem sebebiyle otomatik olarak bastırılması ve aynı toplumsal yapı nedeniyle şiddete maruz kalmasıdır (Ertürk, 2015, s. 40). Söz konusu şiddet türü geleneksel toplum yapısının içinde barındırdığı, eril tahakkümün en çarpıcı sonuçları arasındadır. Fakat bu toplumlarda yaşanan şiddet eylemi, her ne kadar geçici veya anlık bir durum olsa da nesilden nesile aktararak devamlılığının sağlandığı ve eylemin içselleştirilerek normalleştirildiği göz ardı edilen bir gerçektir. Bunun yanı sıra özünde kadına yönelik şiddetin sadece geleneksel toplumlarda var olan bir sorun değil; modern toplum yapısının da kanayan yarasını oluşturmakla birlikte, küresel düzeyde de sorun teşkil ettiği öngörülmektedir.

Kadına çeşitli şekillerde uygulanan her türlü fiziksel, sözel, cinsel, ekonomik, psikolojik şiddet; dünya üzerinde hiçbir şekilde müsamaha gösterilemeyecek ve normalleştirilmemesi gereken en önemli konuların başında gelmektedir. Başta kendi ülkemiz olmak üzere; tüm dünyada kadına yönelik şiddet, engellenmesi ve tamamen ortadan kaldırılması gereken ciddi bir sorundur. Kadına yönelik şiddet konusunda pek çok tanım yapılmakla birlikte yapılan bütün tanımlar, kadın şiddetinin insan haklarının ihlali olduğu konusunda birleşmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün 2014 yılında raporladığı istatistiksel verilere göre; dünya genelinde kadınların %30'unun yaşamlarının herhangi bir noktasında fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Bu doğrultuda partner şiddetinin en yoğun yaşandığı bölge %37,7 ile Güney Doğu Asya, sonrasında sırası ile %37 ile Doğu Akdeniz, %36,6 ile Afrika, %29,8 ile Amerika, %25,4 ile Avrupa, %24,6 ile Batı Pasifik ve yüksek gelire sahip ülkelerde ise; bu oran %23,2 olarak yer almaktadır (World Health Organization [WHO], 2014). Vatandaş (2003, ss. 173-176) tarafından Türkiye'de yapılan bir çalışmada ise; Türkiye genelinde 5385 evli erkek ve kadınla yapılan çalışmada, "gerektiğinde bir erkek karısını dövebilir" diyerek şiddeti onaylayan erkeklerin oranı %38.3 iken bu oranın kadınlarda %16.2 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye'de Sivas, Adıyaman, Denizli ve Kırklareli illerinde yapılan yüz yüze görüşme tekniği ile gerçekleştirilen bir alan araştırmasında; aile içi şiddete uğrayan kadınların oranının %27,5 olduğu belirlenmiştir. 2007 yılında yapılan bu çalışmada kadınların büyük çoğunluğunun birden fazla şiddet türüne maruz kaldığı saptanmıştır (Kocacık vd., 2007, ss. 698-720). Çalışma sonucunda ortaya çıkan 'birden fazla şiddet türü', aile içi şiddete uğrayan kadınların oranının yüksek olması ile beraber dikkatleri çeken ikinci önemli noktadır. Aile ve Sosyal

Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve Türkiye İstatistik Kurumu tarafından gerçekleştirilen bir başka araştırmada ise; eşi ile anlaşmazlık yaşanması durumunda herhangi bir fiziksel şiddet kullanmadığını dile getiren evli kadınların oranı %96 olduğu saptanmıştır (ASPB, 2014, s. 152).

Bu oranlar göz önüne alındığında; dünya genelinde kadının maruz kaldığı şiddetin ülkelerin gelişmişlik, ekonomik ve refah düzeyinden bağımsız olarak gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Değişen toplum yapılarıyla birlikte özellikle kadına yönelik şiddetin de fiziksel, cinsel, sözlü, ekonomik, psikolojik, sosyal ve yapısal şiddet olarak değiştiği görülmüştür. 6284 sayılı Kanun'da yer alan şiddet tanımına göre fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış şiddet eylemi olarak kabul edilmiştir (Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012, md. 2). Yaşanan teknolojik gelişmelerle beraber iletişim araçlarının gelişmesi aynı zamanda çeşitlenmesiyle kurgusal olarak yaratılan kadına yönelik söz konusu şiddet türleri, başta sinema daha sonra televizyon teknolojisiyle evlerimizin başköşesine yerleşmiştir. Televizyonun görsel ve işitsel karakteri, aile bireylerinin birlikte izlediği bir etkinlik ortamı yaratma özelliği, etki gücünün bireysel olabildiği gibi toplumsal, kültürel, psikolojik ve sosyolojik olması açısından televizyonu en önemli kitle iletişim araçları arasında konumlandırmaktadır. Günümüzde toplumların enformasyon kaynağı olarak kullandığı araçlar arasında icat edildiği günden bu yana önemini koruyan televizyon, insanların dünyaya ilişkin deneyimlerini ve pratiklerini de yansıtmaktadır. Ancak televizyon ekranlarında kurgulanan şiddet ve şiddet içerikli metinlerin gün geçtikçe artıyor olması, şiddet olgusu ve televizyon ilişkisinin sorgulanması konusunda dikkatleri üzerine çekmektedir.

B. KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN TELEVİZYONA TAŞINMASI

İçinde bulunduğumuz yüzyılda iletişim araçlarının gelişmesi aynı zamanda çeşitlenmesiyle beraber kurgusal olarak yaratılan şiddet, başta sinema daha sonra televizyon teknolojisiyle evlerimizin başköşesine yerleşmiştir. Televizyonun görsel ve işitsel karakteri, aile bireylerinin birlikte izlediği bir etkinlik ortamı yaratma özelliği, etki gücünün bireysel olabildiği gibi toplumsal, kültürel, psikolojik ve sosyolojik olması açısından televizyonu en önemli kitle iletişim araçları arasında konumlandırmaktadır. Günümüzde toplumların enformasyon kaynağı olarak kullandığı araçlar arasında icat edildiği günden bu yana önemini koruyan televizyon, insanların dünyaya ilişkin deneyimlerini ve pratiklerini de yansıtmaktadır. Ancak televizyon ekranlarında kurgulanan şiddet ve şiddet içerikli metinlerin gün geçtikçe artıyor olması, şiddet olgusunun sorgulanması konusunda dikkatleri üzerine çekmektedir. Ayrıca televizyon kadına yönelik şiddet mağdurlarının anlattıklarını konu alan programlarla, kadınlarda çeşitli korkular uyandırarak, kadınları yaşadıklarına razı olmalarına ve yaşanan şiddetin gizlenmesine de sebebiyet verebilmektedir.

Medyanın en önemli güçlerinden birisi olan televizyon; bünyesinde görüntü, ses, efekt, müzik, hareketlilik gibi birçok özellik barındırıyor olmasından dolayı diğer kitle iletişim araçlarından ayrı tutulmalıdır. Televizyondaki program biçimleri, insanlar tarafından dikkat çekilmesi için tüm psikolojik kozlarını kullanmaktadır. Gerilim, aksiyon, güldürü, cinsellik, enformasyon, değer, önem, merak, kişisellik, gerçekçilik, yenilik gibi yapımların kullanılması ve bu unsurların birinin veya birkaçının aynı anda bir programda yer alması hedef kitleye ulaşmayı ve hedef kitleyi harekete geçirmeyi

kolaylaştırmaktadır (Kars, 2003, s. 13). Bu sayede izler kitlenin sadakatini de elde eden kısıtlı kodlarla hazırlanan televizyon programları, uzun soluklu bir şekilde ekranlarda gösterilmektedir.

Günümüz toplumlarında şiddet olgusunun izler kitleyi ekran başında tutmak için bir araç haline geldiği görülmektedir. Medyada şiddet konusu ile ilgili gerçekleştirilen araştırmalarda şiddet olgusuna en çok televizyonda yer verildiği ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan kitle iletişim araçlarının dünyayı izler kitle için televizyon ekranlarında yeniden inşa ederken şiddeti kullandığı görülmektedir (Erdoğan & Alemdar, 1990, ss. 146-147). Söz konusu duruma Türkiye’de 1990’lı yıllarda özel televizyonların yayın hayatına başlaması ile beraber, şiddet olgusu ile beslenen yayınlara her kanalda yer verilmesi ile neden olunmuştur. Televizyonun gözettiği reyting kaygıları *Reality Show*’larda kanlı sahnelere, meydana gelen faciaların her ayrıntısının haber programlarında gösterilmesine, insanların birbirine ekranda hakaret etmesine, özel hayata sözlü saldırıların gösterilmesine vs. sebebiyet vermiştir. Bunların yanı sıra ana unsurlarını şiddetin oluşturduğu yerli ve yabancı filmlerin, dizilerin ‘*prime time*’ da yayınlanması, toplumun şiddet olgusuna bolca maruz kalmasının nedenleri arasında yer almaktadır.

Televizyon metinlerinde genellikle erkeklerin bilhassa anne rolündeki kadınlara yönelik psikolojik, fiziksel şiddet uyguladığı sahneler görülmekte, şiddet uygulayıcısı ise; erkek bir karakter olarak konumlandırılmaktadır. Söz konusu durumda toplumda kadına yönelik şiddet eylemi meşru bir olgu olarak yansıtılmakta ve kadına yönelik şiddete kılıf hazırlanmakla birlikte patriyarşinin de devamlılığı sağlanmaktadır. Televizyon içerikleri dahilinde erkeğin öne çıkarılması, erkeğin kadından bir adım önde olduğunun gösterilmesi yine kadın üzerinden konumlandırılırken, toplumun en küçük ve kutsal olarak tabir edilen aile birliğinin zedelenmesini de beraberinde getirmektedir. Söz konusu durumun televizyonda gösterilen filmlerden dizilere, reklamlara kadar uzandığı görülmektedir. Televizyonda gösterilen şiddet olgusu ve pratiklerinin kurmaca olduğu ve gerçek hayatta karşılık bulmadığı dile getirildiği gibi, bireyleri ve kitleleri etkilemediği iddia edilirken (Maigret, 2013, s. 75), özellikle Türk yapımı dizilerin dış piyasaya ihraç edilmesinin ekonomik, kültürel ve siyasi gücünün büyük olduğu savı, etki gücünün aslında ne derece önemli olduğunu göstermektedir (Deloitte, 2014, s. 35).

Tüm dünyada televizyon yayınları kendi bünyelerinde zıtlıkları barındıran ve bunlardan beslenerek devamlılığını sağlayan, maddi kar elde etmeyi hedefleyen ticari yayınlardır. Bu açıdan televizyon yayınları kişiye sadece bilgi vererek toplumu bilinçlendiren, kişiye olumlu yönde değer katan yayınlar değil, bir takım olumsuz eylemleri de bünyesinde barındıran, içerisinde zıt fikirlerin de yer aldığı, toplum tarafından bu fikirlerin kabul görmeye kalmayıp aynı zamanda da içselleştirildiği gerçeği ile var olan yayınlardır. Televizyonda yayınlanan programların tecimsel boyutu düşünüldüğünde ise; televizyon dizileri başta olmak üzere, filmler, haber bültenleri, yarışma programları, tartışma ve açık oturumlar, belgeseller, magazin programları vb. gibi televizyon yayınlarının neredeyse tümü şiddeti bir alan olarak kullanmaktadır. İlgi ve tecimsel gerekçelerle televizyon yayınlarında kanuna uymamak, bireye zarar vermek ve hakaret etmek, bireyin onurunu kırmak, toplumda sükunet ve huzura son vermek; kişinin hakkını çiğnemek ve bir kişiyi hırpalamak, bilerek ve isteyerek bireyi incitmek, bireyin canını acıtmak için zor kullanmak ve toplumda yıkıcı, aşırı davranışlarda bulunmak vs. şeklinde gösterilen şiddet eylemi toplumda farklı sonuçlar doğurabilmektedir (Erten & Ardalı, 1996, s. 143).

Televizyonda gösterilen şiddet içerikli programların artması ve bireylerin bu programlara uzun süreli maruz kalması sonucunda, toplumun şiddete karşı duyarsızlaştığı gerçeğini beraberinde getirmiştir. Uzmanların büyük bir kısmı medyada gösterilen şiddeti saldırgan davranışlarla ilişkilendiren binden fazla yayın olduğunu ileri sürerek, söz konusu durum hakkında iki önemli noktaya dikkat çekmektedirler. Bunlardan ilki izleyicilerin kendilerini kurban yerine suçlu ile özdeşleştirilmesi; diğeri ise medyada uzun süreli şiddete maruz kalmanın, izleyenleri hayal bile edilemeyeceği davranışlara itmesidir (Özusta, 1995, s. 36). Boyutu ne olursa olsun uzun süre şiddet olgusuna maruz kalmak; şiddet eyleminin normal karşılanmasına ve şiddete karşı duyarsızlaşmaya neden olmaktadır.

Dünya üzerinde şiddete maruz kalan kadınlar; genellikle şiddet uygulayan erkek tarafından cezalandırma ve sonrasında daha fazla şiddete maruz kalma korkusu, hayatlarını devam ettirmek için daha uygun bir yerin olmayışına dair inanç, boşanma ya da ayrılık sonrası gelecek olan ekonomik sorunlar, bir anne olarak en büyük zaafları olan çocuklarını veya evini kaybetme korkusu, insanlara karşı duydukları güvensizlik hissiyatı, öz saygılarını yitirme ya da öz güven eksikliği yaşamaları, mağduriyetini ifade etme noktasında ailesini ve ilişkide olduğu insanları ikna edememe endişesi, toplum tarafından suçlanma korkusu, aile ve evliliğin kutsallığı gibi inançlara sahip olması, şiddetin bir noktadan sonra biteceğine dair kendilerini inandırmaları ve bundan dolayı şiddeti göz ardı etme ya da inkar etme veya maruz kaldığı şiddetin etkilerini benliğinde küçültme, birlikte olduğu erkeğe bağımlılık düzeyinde saplanıp kalma gibi nedenlerden dolayı deneyimledikleri şiddeti örtbas ederler (Sheafor & Horejsi, 2015, s. 154). Kadınların kendilerince geçerli olduğunu düşündükleri sebepler yaşamlarını ve yaşantılarını etkilerken, aile yaşamlarını da derinden sarsmaktadır.

Modern çağda gün geçtikçe azalmak yerine artan şiddet eylemlerinden en fazla kadınlar ve çocuklar etkilenmekte, amacı ekonomik kar sağlamak olan kapitalist sisteme de televizyon bu anlamda aracılık etmektedir. Televizyonda kadına yönelik şiddet içeren metinler ise; yerli ve yabancı diziler, yerli ve yabancı filmler, haber bültenleri, yarışma programları, belgeseller, gerilim ve şiddet içeren programlar, kadın programları, tartışma ve açık oturum programları, magazin programları ve yerel gündemle ilgili programlar olarak sayılabilmektedir.

C. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1. Araştırmanın Amacı

Şiddete maruz kalan kadınlar ile yapılan görüşmeler sonucunda hazırlanan bu fenomenolojik çalışmanın amacı; televizyonda yayınlanan şiddet içerikli yayınların, kadınların deneyimledikleri şiddete etkisini tespit etmek, şiddet deneyiminin ne anlama geldiğini keşfetmek, söz konusu deneyimin özünü anlamaya çalışmaktır. Gerçekleştirilen çalışma, bahsi geçen olguyu deneyimleyen kadınlar ile gerçekleştirilmesi ve şiddet içerikli televizyon yayınlarını kapsamı bakımından değer arz etmektedir.

2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmanın yöntemini nitel yöntemler çatısı altında bulunan ve filozof Edmund Husserl'in yirminci yüzyılda gerçekleştirdiği amacı; insan deneyimi olan bir olguyu anlamak ve anlamlandırmak (Van Manen, 1997, s. 12) olan çalışmalara dayanan fenomenoloji oluşturmaktadır.

Fenomenoloji yirminci yüzyılın başından itibaren bireylerin deneyimlerini anlamlandırmaya çalışan felsefi hareketten doğmuş (Wilson, 2015, s. 38); insanların belirli bir fenomen ya da kavramla alakalı bakış açılarını ve algılarını, anlayış ve duygularını ifade etmelerini, tanımlamalarını sağlayan aynı zamanda bu fenomeni nasıl deneyimlediklerini tanımlamak için gerçekleştirilen nitel bir çalışmadır (Rose vd., 1995, s. 1124). Söz konusu araştırma yöntemi; nitel araştırmanın kuramsal temellerini meydana getiren felsefe disiplinine dayanarak mantık, anlam, gerçek, gerçekle ilgili değerlerle beraber algılar ve kişilerin bu algılara ilişkin deneyimlerine odaklanmakta, olguların açıklanmasını ve betimlenmesini sağlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 41).

Tüm bu nedenlerden dolayı özünde tek bir bireye ait olan; fakat deneyimlenen olayların bütününe atıfta bulunan fenomenoloji (Giorgi, 1997, s. 236) bu çalışmanın amacını ve ruhunu en iyi şekilde temsil eden yöntemdir.

3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın ana kütesini Yozgat ili ve ilçelerinde yaşayan, hayatlarının herhangi bir noktasında şiddete maruz kalan on sekiz yaş üstü kadınlar oluşturmaktadır. Kartopu örnekleme yoluyla sözü geçen il ve ilçelerinde şiddete maruz kalan en az 7 kadına ulaşılması hedeflenmiştir. Şiddet mağduru kadınların televizyonda izledikleri şiddetin, kendi yaşadıkları şiddette etkisine yönelik görüşlerinin alınması hedeflenmiştir.

4. Araştırmanın Sınırı ve Sınırlılıkları

Araştırmaya katılan gönüllü katılımcıların hepsinin ataerkil toplum yapısı özelliklerine sahip olan Yozgat il ve ilçeleri sınırları içerisinde yaşamaları, aile birliği içinde şiddet içerikli televizyon programları izlemesi, şiddet ortamında yaşamalarının etkilerinin büyük oranda geçmişe dönük olarak alınması çalışmanın sınırlılıklarıdır. Araştırmanın en temel sınırlılıklarından bir diğeri ise; gönüllü katılımcılarının tamamının 18 yaş üstü kadınların oluşturmasıdır.

5. Veri Toplama Süreci

Çalışmanın amacı doğrultusunda ilk etapta sözü geçen il ve ilçe emniyet müdürlüklerinin birinden şiddete maruz kalarak kaydı alınan şiddet mağduru gönüllü bir katılımcıya ulaşılarak görüşmelere başlanmıştır. Çalışmanın devamında ise; diğer gönüllü katılımcılara kartopu örnekleme yönteminin olarak tanıdığı, ilk temas kurulan katılımcının verileri ışığında, bir sonraki birimle temas kurularak ilerlenmiştir. Araştırmacı tarafından gerekli görülen katılımcılar ile ikinci bir görüşme yapılmıştır. Temas kurulan tüm katılımcılar şiddete maruz kalmış ve aile birlikleri içerisinde şiddet içerikli televizyon programları izlemelerinden dolayı önemlidir. İlk temasa geçilen gönüllü katılımcı ve son temasa geçilen gönüllü katılımcıya ulaşmak dört ay süren bir süreci kapsamıştır. Süreç katılımcıların müsaitlik durumları ve istekleri doğrultusunda, araştırılan konunun hassasiyeti göz önünde tutularak şekillenmiş, etik konularda azami hassasiyet ve duyarlılığa dikkat edilmiştir. Gerçekleştirilmiş olan tüm görüşmeler katılımcıların isteği dahilinde kendi evlerinde, etik kurallar çerçevesinde ses kaydı alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu durum katılımcıların kendilerini daha rahat hissetmesine ve kendilerini daha iyi ifade etmelerine olanak sağlamıştır.

Araştırma boyunca derinlemesine görüşmeler yapılmış, derinlemesine görüşmeler araştırmacının üzerinde çalıştığı konunun tüm boyutlarını ayrıntılı şekilde anlamasına imkan sağlamıştır. Nitel araştırma desenlerinden birisi olan derinlemesine görüşme, incelenen konu ile alakalı olarak araştırmacı ve katılımcı arasındaki sözlü iletişime dayalı bir veri toplama tekniğidir. Derinlemesine görüşmeler araştırmacının özellikle fenomenolojik bir çalışma yürütürken fenomenin tüm detayları ile anlaşılması noktasında oldukça etkin bir yöntemdir. Ancak derinlemesine görüşmeler yapmak, bu görüşmeleri organize etmek ve sonraki süreçler birlikte değerlendirildiği zaman akademik bir çalışma yapan araştırmacı için ekonomik bir yöntem değildir. Fakat fenomenolojik yöntemle çalışan bir araştırmacı için; direkt olarak fenomeni deneyimleyen kişi ile derinlemesine görüşmeler yapmak, araştırmanın sağlıklı ilerlemesi ve araştırma için sağlıklı veriler elde edilmesi noktasında iyi bir yöntem olduğu dile getirilebilir (Boyce & Neale, 2006, s. 3).

Araştırma çerçevesinde gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler için yarı yapılandırılmış görüşme yönergesi oluşturulmuştur. Kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme yönergesi her ne kadar araştırılacak fenomen için ana hatlar çizse de katılımcının vermiş olduğu bilgiler dahilinde bazı sorular çıkarılmış, görüşmenin boyutuna göre farklı sorular eklenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin araştırmacıya sunduğu esneklik, görüşmeler dahilinde toplanacak verilerin daha sağlıklı olmasına imkan tanımıştır.

Çalışmanın doygunluğa ulaştığı, yeni verilerin alınamadığı 7. kişi ile yapılan görüşme sonunda görüşmeler sonlandırılmıştır. Araştırma çerçevesinde gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler için yarı yapılandırılmış görüşme yönergesi kullanılmıştır. Veriler Mayıs 2023 ile Eylül 2023 tarihleri arasında toplanmıştır.

6. Araştırmada Kullanılan Analizler

Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler fenomenolojik yöntem çerçevesinde gerçekleştirilmiş olup, istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir.

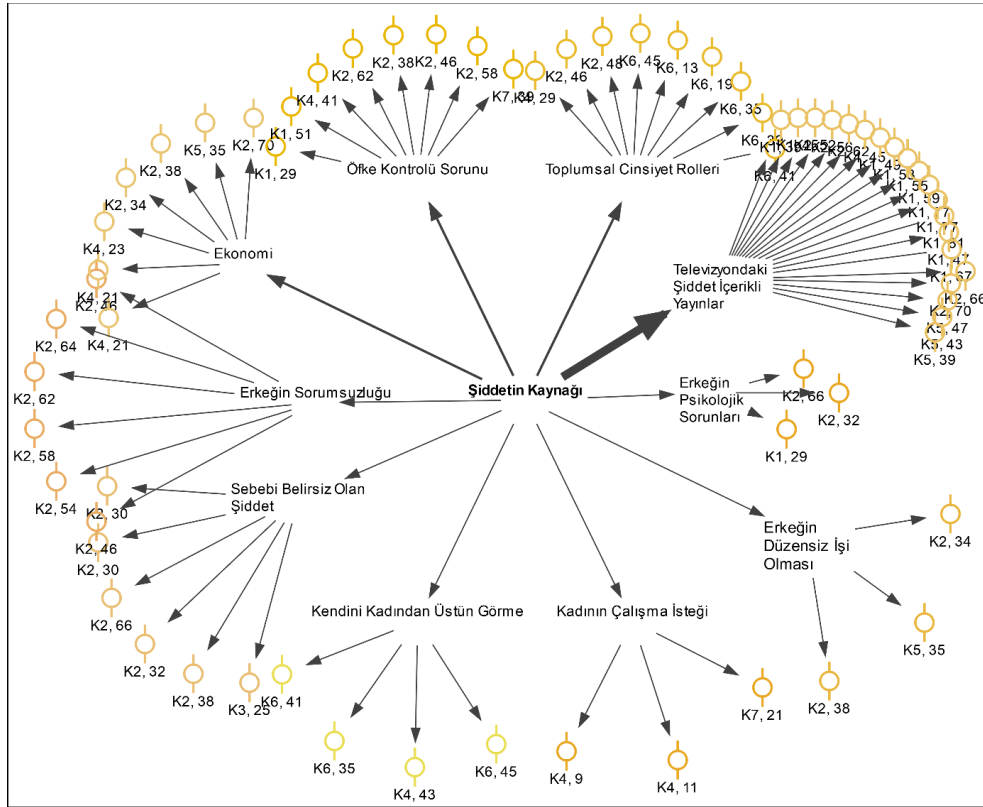
D. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

1. Kadınların Şiddet Deneyimleri Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Elde Edilen Bulgular

1.1. Kadınlara Göre Gördükleri Şiddetin Kaynağı

Kadınlar yaşadıkları şiddetin sebeplerini anlatırken erkeğin ailesini, erkeğin düzensiz işi olmasını, kadının çalışma isteğini, erkeğin çeşitli psikolojik sorunlara sahip olmasını, erkeğin sorumsuzluğunu, erkeğin diğer kadınlarla ilişkisi olmasını ve başka kadınlara karşı tutumunu, ekonomik sebepleri, toplumsal cinsiyet rollerini, erkeğin televizyon izlemesini ve belirsiz olan nedenleri sıralamışlardır. Kadınlara göre her şey yaşadıkları şiddetin nedeni olabilmektedir. Bu durumu ise; erkeğin psikolojisinin bozukluğu ile ilişkilendirmişlerdir.

Araştırmaya katılan tüm kadınların televizyondaki şiddet içerikli yayınların, yaşadıkları şiddette etkili olduğunu açıkça dile getirmesi önem arz etmektedir.

Şekil 1. Şiddetin Kaynağı

"...gördüğüm şiddet gerçekten yani eşimin kendisi ile alakalı bir durumdu, kişinin kendi yani davranış bozuklukları vardı. O şekilde kaynağı oydu yani." (K1)

"Yani diyorum ya onun için sebep çoktu. İlk sinirden bana vurduğunda kapıya gelen biri yüzünden vurdu, çok kötü dövdü beni. Bir ev mi ne almış bu adamlar beraber, yani taşınan birinin eşyalarını almışlar toptan, sonra satmışlar ama yüklü bir miktar, konuşuyorlardı, buna da az para getirmişler, yoktun sen diye, o günü hiç unutmam. Kapıyı kapattı, surat kıpkırmızı içeri geldi ne oldu dedim. Elinin körü oldu deyip artık gerisini siz düşünün, senin yüzünden onca para gitti daha ne olsun dedi. Başladı vurmaya. Artık devamını düşünmek dahi istemiyorum. Yani ilk dayağımı ikinci gün kapıya gelen biri yüzünden yemiş oldum." (K2)

"Şöyle severek evlendiğim için aslında her şey çok güzeldi ki maddi anlamda sıkıntılar başlayana kadar. Evliliğin birinci yılından sonra başladı diyebilirim. Maddi anlamda daraldığı için her daraldığımda, her sıkıntı yaşadığımda acısını yavaş yavaş benden çıkarmaya başladı." (K4)

"Şöyle yani hani ay yıl diye bir şey söyleyemem ama dediğim gibi sıkıntı maddi anlamda ona ne zaman yansıtırsa o da aynı şekilde (şiddet olarak demek istedi) bana yansıtıyordu." (K4)

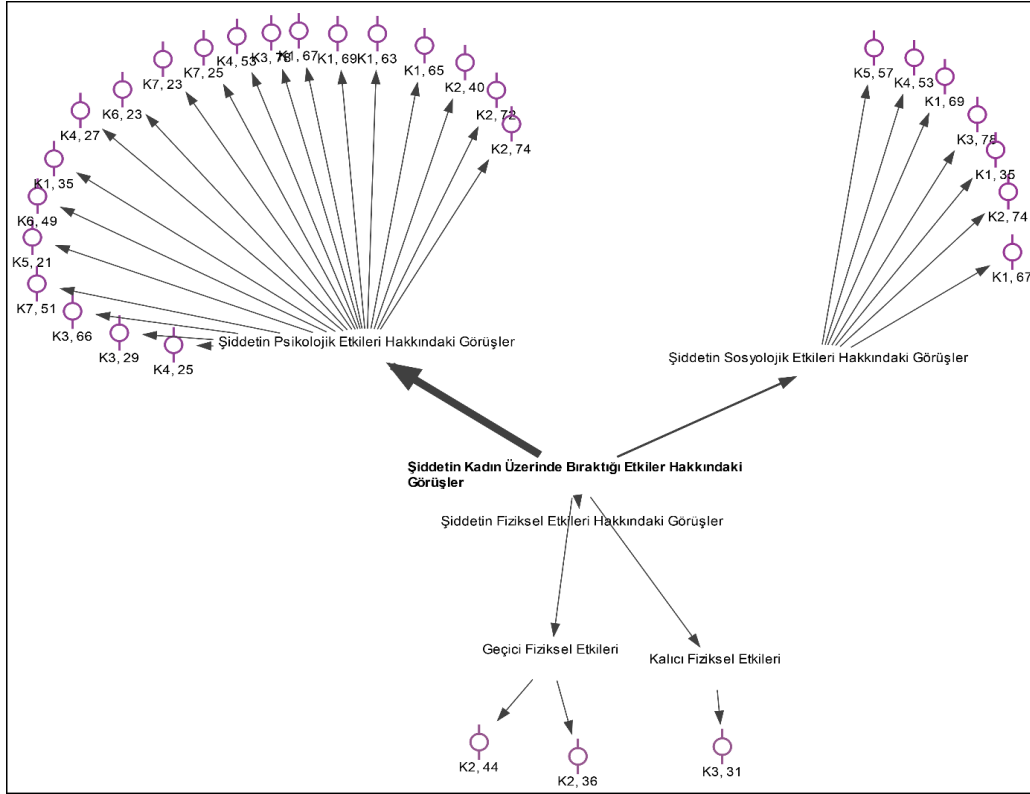
1.2. Kadınların Şiddetin Kadın Üzerinde Bıraktığı Etkiler Hakkındaki Görüşleri

Şiddete maruz kalan kadınlarda şiddetin kadınlar üzerinde çeşitli fiziksel ve psikolojik etkiler bırakması kadın ve buna bağlı olarak toplum sağlığı açısından oldukça önemlidir. Araştırmaya katılan katılımcıların yaşadıkları şiddetin, kadınlar üzerinde ciddi etkiler bıraktığı görülmüştür. Duyusal

sorunlar ve ruhsal bunalımlarla baş etmeye çalıştıkları görünen kadınların, hayata bakış açıları önemli ölçüde değişmiş, kendileri ve çocukları açısından gelecekle alakalı ciddi kaygıları bulunmaktadır. Özellikle travma sonrası stres bozukluğu yaşayan kadınlar bu durumu çocuklarına yansıtılmak adına sıkıntılar yaşamaktadır.

Yapılan görüşmeler sonrası analiz evreninde kadınların maruz kaldıkları şiddet sonrasında gösterdikleri tutum ve davranışları, psikolojik durumları göz önüne alındığında; kadınların birçoğunda travma sonrası stres bozukluğu belirtileri gösterdiği gözlemlenmiştir. Dutton vd. (2006, s. 956) yapmış olduğu çalışmada şiddetin travma sonrası stres bozukluğu belirtileri göstermede önemli bir etken olduğu ortaya çıkmıştır. Kadınlarda gözlemlenen kendini içe kapatma, korku, gelecek kaygısı travma sonrası stres bozukluğunun belirtileridir.

Kadınlar yaşadıkları şiddetin etkileri hakkında görüşlerini bildirirken şiddetin neden olduğu fiziksel, psikolojik ve sosyolojik etkileri üzerine görüşlerini aktarmışlardır.

Şekil 2. Şiddetin Kadın Üzerinde Bıraktığı Etkiler Hakkındaki Görüşler

"...kulaklarımdan kan geldi, iki kulağımdan da ameliyat oldum." (K3)

"...her yerim mosmordu, kafam, gözümde inanılmaz bir ağrı, sanki biri beni top gibi duvardan duvara fırlatmıştı." (K2)

"Yani hala elimin ayağıma tutmasına şükrediyorum biliyor musunuz, gerçi bir kez kolumu kırdı ama..." (K2)

“Yani fiziksel olarak acısı tabii bir yerde geçiyor ama...” (K4)

“Psikolojimi bozdu.” (K3)

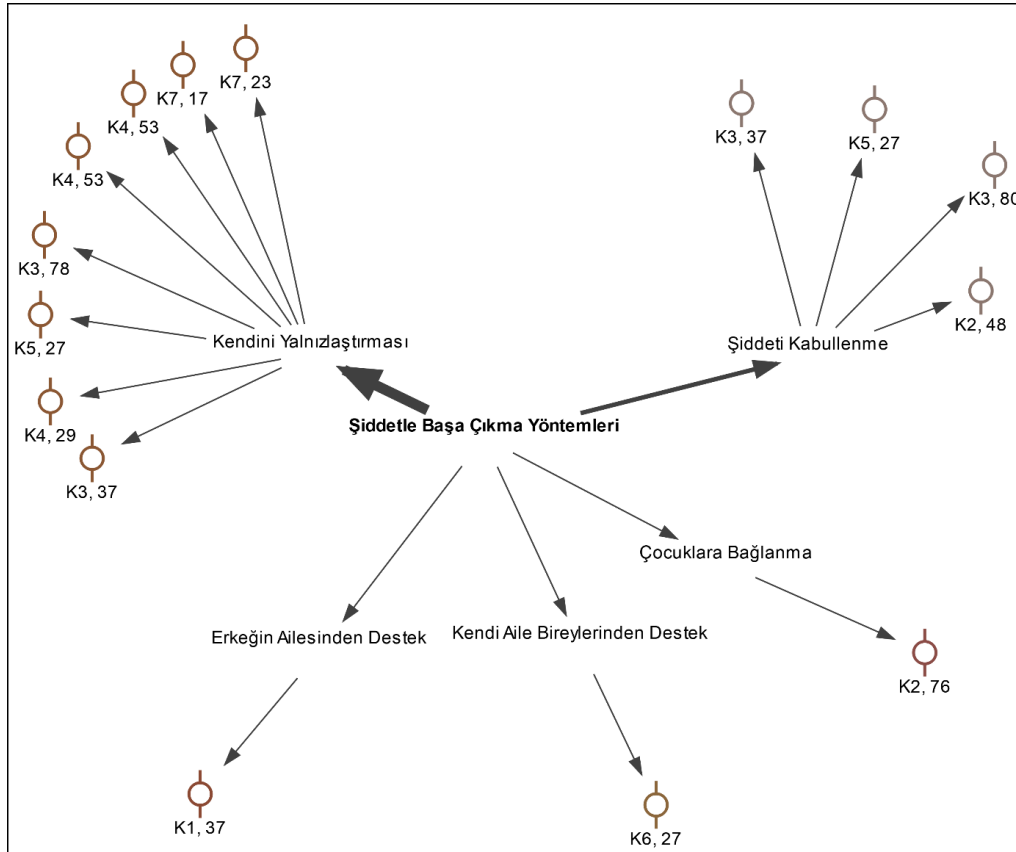
“Psikolojik şiddet diliyle de dövüyordu, eliyle de dövüyordu.” (K3)

“Tamamen psikolojik olarak etkilendim.” (K5)

“...en ufak bir şeyde yine tartışma çıkacak mı? Bana bağırarak mı? Beni dövecek mi diye? Düşünüyorum.” (K7)

1.3. Kadınların Maruz Kaldıkları Şiddetle Başa Çıkma Yöntemleri

Kadınların yaşadıkları şiddete rağmen nasıl evliliklerini sonlandırmadıkları başka bir deyişle nasıl evliliklerine devam ettikleri ya da yaşadıkları şiddetle nasıl baş ettikleri konusu da kadına yönelik şiddette, sorgulanması gereken en önemli noktalardan bir tanesini oluşturmaktadır. Bu nedenle yapılan çalışmada kadınlara bu doğrultuda sorular yöneltilerek, kadınların maruz kaldıkları şiddetle nasıl başa çıktıkları anlaşılmasına çalışılmıştır.

Şekil 3. Şiddetle Başa Çıkma Yöntemleri

“Üstesinden tek başıma gelemiyordum. Eşimin ailesi vardı, onlar alt katta oturuyorlardı, onlar müdahale ediyorlardı, onlar yani oğullarına yapma, etme diyorlardı. Onların etkisi ile biraz azaltabiliyorduk, ama genelde yine aynı devam ediyordu. Yani bu şiddeti hiçbir zaman bitiremediler, engelleyemediler.” (K1)

“Yani şimdi geçmişi düşünürken o yaşarken bir gün bunların biteceği hiç aklıma gelmezdi. Ben ölünceye kadar hep böyle şiddet içinde yaşayacağım zannediyordum. Hayat ... (sustu, gözleri doldu). Ama iyi ki çocuklarım vardı. Onlar benim en büyük destekçimdi, yani ben onlar için yaşadım. Onlar için çalıştım. Beni bu hayatta tutan tek şey çocuklarımdı. Aklıma gelince yaşadıklarım kendime hep bunu söylüyorum, sen neler yaşadın, geçti diyorum. Ama bir tarafımda hep geçti ama deldi de geçti diyor, öyle televizyon falan izlerken bir kadının dayak yediğini görünce tabi ki benim yaşadıklarım da hep gözümün önüne geliyor. Ama kızımın oğlum gözümün önüne gelince de kendimi bir nebze olsun toparlıyorum. Toparlamak zorunda olduğumu da hissediyorum zaten.” (K2)

“Genelde kız kardeşlerimi arayıp anlatıyordum, bu sayede içimi boşaltmış oluyordum yani.” (K6)

2. Televizyondaki Şiddet İçerikli Yayınların Kadınların Yaşadıkları Şiddete Etkisine İlişkin Elde Edilen Bulgular

Çalışmanın bu kısmında şiddete maruz kalan kadınların televizyonda yayınlanan kadına yönelik şiddet içeren yayınların, yaşadıkları şiddet deneyimine etkisi hakkındaki görüşleri alınmıştır. Kadınların maruz kaldıkları şiddet hakkındaki görüşleri derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilmiş olup, sözü geçen yayınlar hakkındaki düşünceleri anlaşılmasına çalışılmıştır. Kadınlar bu yayınları kendi deneyimleri ile değerlendirmiş olup, televizyonda gösterilen kadına yönelik şiddet ile gerçek hayatta gösterilen kadına yönelik şiddet eylemi hakkındaki fikirlerini açıkça dile getirip, yaşadıklarından yola çıkarak şiddet olgusunu değerlendirmişlerdir.

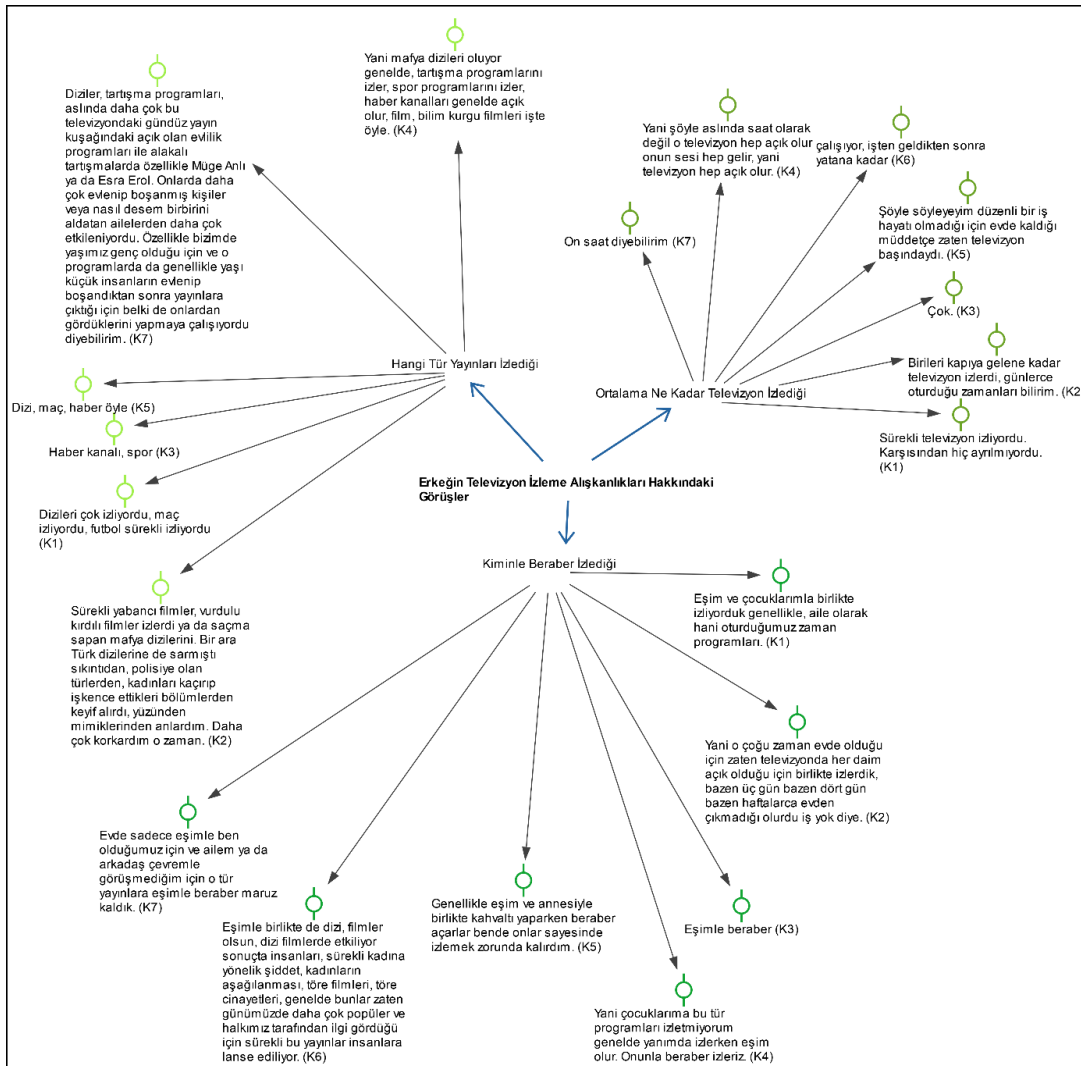
2.1. Şiddet Eylemi Yaşanılan Ailelerde Erkeklerin Televizyon İzleme Pratikleri

Medya ekonomik kar marjı üzerinden değerlendirildiğinde; medya sahiplerinin yanında reklamcıları, sektör çalışanlarını ve izleyiciyi bir bütün olarak bünyesinde barındıran, bu nedenle de toplumun büyük bir kesimini etkileyen önemli bir sektördür (Picard, 1989, ss. 9-10). Konu televizyon özelinde değerlendirildiğinde ise; toplumun istek ve ihtiyaçları doğrultusunda televizyon içeriklerinin nasıl olması ya da olmaması gerektiğini, televizyonun kişi ve toplumsal yapıyı nasıl etkilediğini, çıkar gruplarının televizyon sektörü ile ilişkileri bir bütün halinde değerlendirildiğinde karşımıza karmaşık bir yapı çıkmaktadır. Bu karmaşık yapının odaklandığı en önemli noktayı ise; halk yani televizyonun izleyici kitlesi oluşturmaktadır (Koçak, 2001). Bu nedenle televizyon sahipleri kar marjını artırmak için mümkün olduğunca fazla izleyiciye ulaşmak istemektedirler (Koçer, 2013, s. 208). Mümkün olduğunca fazla izleyiciye ulaşma isteği; yani insanları en düşük paydada buluşturma isteği, televizyonun popülerleşmesine neden olmuş (Yaylagül, 2006, s. 129); kitleleri en düşük ortak payda da buluşturma isteği izleyicilerinin izlediklerini şekillendirmiştir. Ancak her zaman yüksek kar oranı hedefleyen televizyon sahipleri işin sadece ekonomik kısmı ile ilgilendiklerinden dolayı insanların izledikleri ile ne yaptıklarını göz ardı etmektedir.

2.1.1. Kadınların Erkeğin Televizyon İzleme Alışkanlıkları Hakkındaki Görüşleri

Araştırma kapsamında şiddete maruz kalan kadınlarla, eşlerinin televizyon izleme pratikleri hakkında görüşlerine başvurulmuştur. Bu doğrultuda şiddet faili erkeğin televizyonu kiminle beraber izlediği, hangi tür yayınları izlediği, günlük ortalama ne kadar televizyon izlediği, erkeğin televizyon

izleme eylemi sırasında ve sonrasında ruh halinin nasıl olduğu araştırılmış olup, katılımcılara bu yönde sorular iletilmiştir.

Şekil 4. Kadınların Erkeğin Televizyon İzleme Pratiklerine Yönelik Görüşleri

“Yani o çoğu zaman evde olduğu için zaten televizyonda her daim açık olduğu için birlikte izlerdik.” (K2)

“Eşimle beraber.” (K3)

“Onunla beraber izleriz.” (K4)

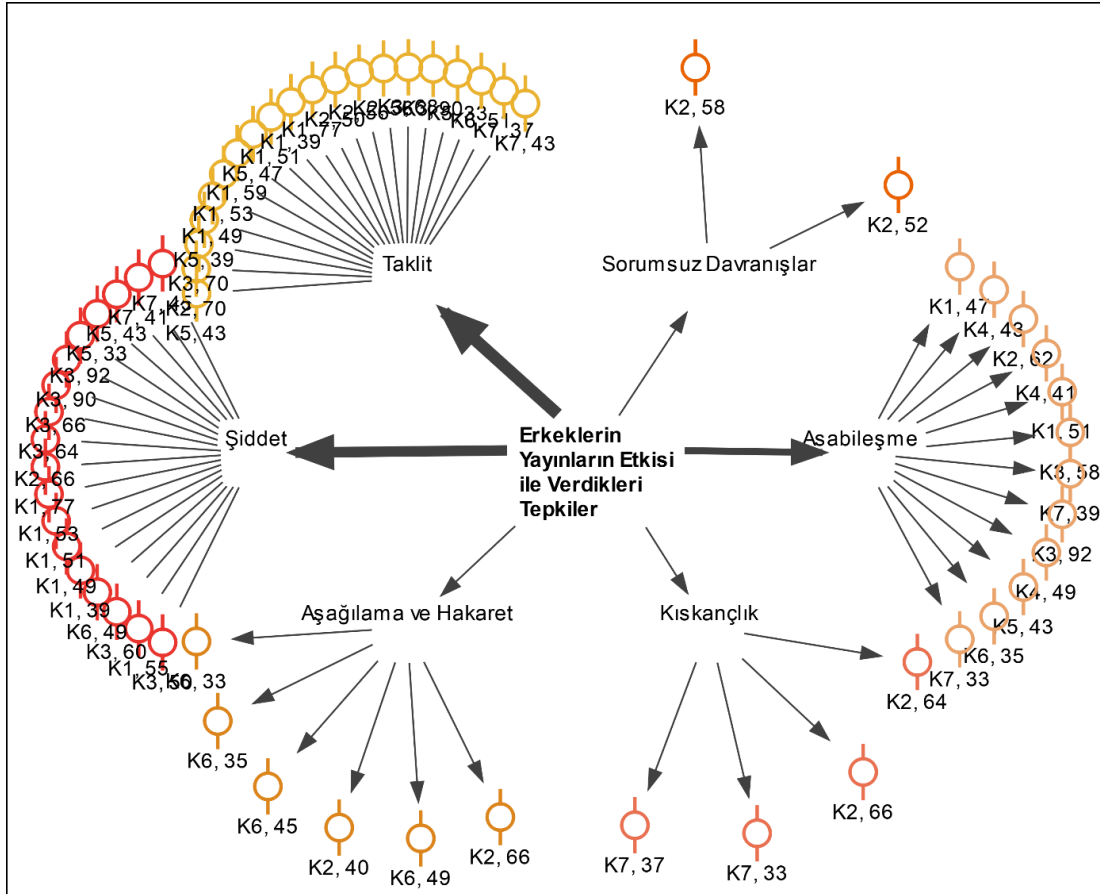
“Genellikle eşim ve annesiyle birlikte kahvaltı yaparken beraber açarlar bende onlar sayesinde izlemek zorunda kalırdım.” (K5)

“Genelde bu tür yayınların internet yayınlarını izlediğimiz için eşimle de beraber izliyoruz. Eşimle birlikte de dizi, filmler olsun, dizi filmlerde etkiliyor sonuçta insanları, sürekli kadına yönelik şiddet, kadınların aşagılanması, töre filmleri, töre cinayetleri, genelde bunlar zaten günümüzde daha çok popüler ve halkımız tarafından ilgi gördüğü için sürekli bu yayımlar insanlara lanse ediliyor.” (K6)

“Evde sadece eşimle ben olduğumuz için ve ailem ya da arkadaş çevremle görüşmediğim için o tür yayınlara eşimle beraber maruz kaldık.” (K7)

2.1.2. Kadınların Erkeklerin İzledikleri Yayınların Etkisine Yönelik Algıları

Araştırma kapsamında katılımcılarla yapılan görüşmeler sonrasında elde edilen bulgular erkeklerin asabileşmesi, erkeğin kadını kıskanması, kadını aşağılama ve kadına hakaret, kadına yönelik şiddet, erkeğin izlediklerini taklit etmesi ve erkeğin sorumsuz davranışlar sergilediği bulguları elde edilmiştir.

Şekil 5. Erkeklerin Yayınların Etkisi ile Verdikleri Tepkiler

“İzlerken sinirleniyordum çok agresifleşiyordum, yani ben anlam veremiyordum neden bu şekilde davrandığına.” (K1)

“Yani genelde izlememeye çalışıyorum hani eğer denk gelirse de ne oluyor daha tavırları sert oluyor, işte şunu getir, şunu götür, şunu yap böyle bir emir kipi, kendini bir yüksekte görmesi oluyor.” (K4)

“...benimde dışarıya çıkıp öyle konu komşuyla görüşmeme izin vermediği için. Yanından da ayırmazdı, kıskanıyordu aynı zamanda da çok değişti. Yanında oturturdu bazen, çocuklarla ilgilenmem bile onu rahatsız ederdi. Bırak şunları benim yanımda otur derdi.” (K2)

“Ya aslında sanki böyle kendi içinde böyle bir sinir oluyor o tartışma programlarında, o mafya dizilerinde kendini bir nasıl deyim, bir sinir boğduğunu anlayabiliyorum. Hani bana karşı da sanki bir şey isterken, bir şey yaparken de o siniri hissettiriyor bana. Yani genelde izlememeye çalışıyorum hani eğer denk gelirse de (beraber) ne oluyor daha tavırları sert oluyor.” (K4)

“Yani tepkileri işte oradaki izlediği programlarda yaşanan olaylara sinirleniyordu, öfkeleniyordu ama bana da aynısını yaşatıyordu.” (K1)

“Asabileşiyordu. Çok acayip oluyordu.” (K3)

“Daha çok sinirli oluyordu.” (K7)

“Adamın psikolojisi bozuk olunca, çok dayak yedim o izledikleri yüzünden, yani başka şeylere sinirlenir, izlediklerinden gaza gelir döverdi beni. Bir de söylene söylene döverdi. El alemde ne kadınlar var derdi bazen şunlar gibi olamadım bir derdi. Bak şu kadınlara derdi.” (K2)

“Psikolojik olarak evet yani. Hani küfür etmesi ya da izlediği programa küfür etmesi, o kadını aşağılaması sanki beni aşağılıyormuş gibi böyle hissettiriyordu.” (K6)

“Döverdi, bağırdı, ağzına gelen her türlü küfrü hakareti sayardı. En çokta bela oldun başıma derdi, aşağılardı, sanki zorla evlenmişim onunla gibi. Çok zoruma giderdi.” (K2)

“E Tabi bende kadın olduğum için beni de aynı kategoride değerlendirdiği için kendisinin üstün olması gerekiyor.” (K6)

“Hem nasıl, bir gün bir vurdu dizi izlerken yumrukla dişim kırıldı, ağızımdan burnumdan kan boşaldı. Neymiş sinirlenmiş izlediğine.” (K3)

“Kesinlikle. ...sonrasında bana şiddet uyguluyordu.” (K1)

“...tepkisini de yansıtıyordu, yani şiddet görüyordum.” (K3)

“Psikolojik olarak evet yani. Hani küfür etmesi ya da izlediği programa küfür etmesi, o kadını aşağılaması sanki beni aşağılıyormuş gibi böyle hissettiriyordu.” (K6)

“Bir keresinde adam kadını sopayla dövüyordu şu beyzbol sopaları var ya hani onlarla. O gün tartışmıştık hiç unutmuyorum, kapı çaldı. Bir kamyon malı başkası almış bunlardan önce, hani alıp sattıkları eşyalar var ya. Kapının önünde arkadaşıyla tartıştı. İçeri girdi, ekranda o sahne vardı, koşarak mutfağa gitti benim oklavayı aldı geldi... Çocuklarda sokakta oynuyorlardı Allahtan, bahçedelerdi yani, görmediler ama sesimi duydular, çıkıp gittiğinde zaten kuzum, kızım koşarak yanıma geldi. Ooooooff (derin bir iç çekti), anne iyi misin, anne iyi misin diye saatlerce yanımda oturduklarını bilirim. Taklit etmekten kastınız buysa evet. İzlediklerini taklit de ediyordu.” (K2)

“Aynını yapıyordu, fena yapıyordu.” (K3)

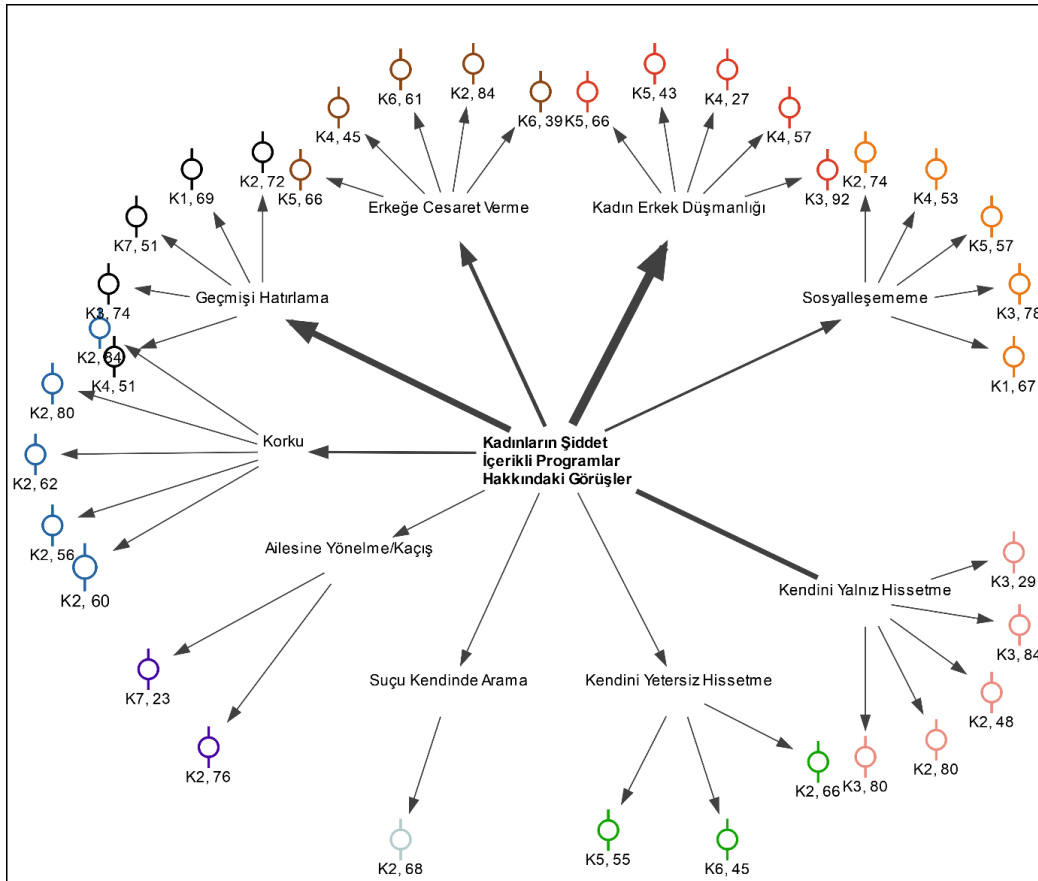
“Genelde izlediği insanların ruh haline büründüğünü biliyorum.” (K5)

“Yani etkisi evet ben çoğunluğunu bu programlara bağlıyorum. Yani böyle sanki o programları izleyip o kişilerin karakterlerine bürünmüşste bu şekilde bana davranıyormuş yani diyordum ki izlediği programların aynı karakterleri, kızılıyorsun öfkeleniyorsun, sinirleniyorsun aynı şeyi bana neden yaşıtıyorsun.” (K1)

2.2. Kadınların, Kadına Yönelik Şiddet İçerikli Programlar Hakkındaki Görüşleri

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde araştırmaya katılan kadınların hepsi söz konusu televizyon programlarının hayatlarını olumsuz yönde etkilediğinden, şiddeti tetiklediğinden ve üzerlerinde birçok etki bıraktığından bahsetmiştir. Televizyon sahiplerinin ve yapımcıların çoğunun söz konusu programları her ne kadar ilk amaçlarının kadına yönelik şiddeti azaltmak adına yaptıklarını ya da yapmaya devam ettiklerini, ikinci amaçlarının kazanç olduğunu dile getirirse de kadınların çoğu bu amacın ikinci planda olduğunu ve ilk amaçlarının maddi kar edinmek olduğunu dile getirmektelerdir.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde maddi kar amaçlı yapılan şiddet içerikli programların kadın şiddetini arttırdığı bulgularının yanında, toplumsal farkındalık yaratmak ya da kadına yönelik şiddeti azaltmak için yapılan programların kadına yönelik şiddet eyleminin azalmasını sağlamamakta, aksine arttırmakta olduğu saptanmıştır. Kadınlar bu tür programlar hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir;

Şekil 6. Kadınların Şiddet İçerikli Programlar Hakkındaki Görüşleri 1

“Yani bu konuda aslında ikiye ayrılıyorum diyebilirim düşünce anlamında hani bir yerde çok güzel insanları teşvik ediyor hani mücadele etsin, şikayet etsin, ayrılсын kendi ayakları üzerinde dursun diye. Ama bir yerde de sanki o şiddet içerikli programlarda o şiddet uygulayan erkeklerde bir nebze olsun sende tek değilsin, senin gibiler var yapabilirsin gibi bir hak tanıyor gibi geliyor bana.” (K4)

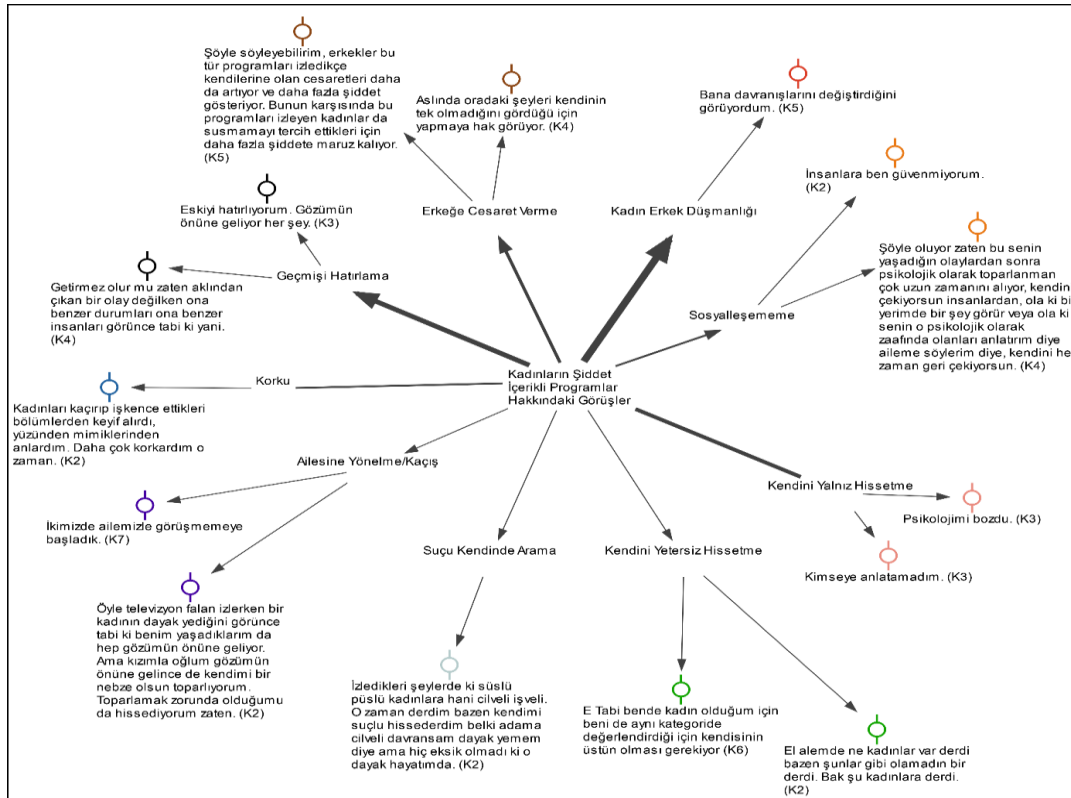
“Bence tamamen insanları daha da gaza getiren bir etken olduğunu düşünüyorum.” (K5)

“Bence bunlar insanları tamamen psikolojik olarak negatif etkiliyor. Çünkü insanları galeyana getiriyor. Daha çok negatif etkiliyor yani.” (K6)

“Ben açıkçası tamamen negatif etkilediğini düşünüyorum.” (K7)

2.3. Kadınların Şiddet Eyleminin Kadın Psikolojisi Üzerinde Yarattığı Etkiler Hakkındaki Görüşleri

Televizyonda şiddet içerikli program yapılmasının şiddeti önleme, maddi kar gibi farklı nedenleri olsa da bu tür yayınların kadınları negatif etkilediği gözlemlenmiştir. Özellikle şiddet görmüş kadınlarda kendini yalnız hissetme, kendini çevresindekilerden soyutlama, kendini yetersiz hissetme, suçu kendisinde arama, ailesinden kaçış, korku, geçmişi hatırlama, erkeğe cesaret verme, erkek-kadın düşmanlığı yaratma, sosyalleşememe gibi etkiler yaratsa da bazı kadınlarda içinde bulunduğu durumdan çıkış yolu arama gibi olumlu bir etki yaptıği da görülmüştür.

Şekil 7. Kadınların Şiddet İçerikli Programlar Hakkındaki Görüşleri 2

“Kimseye anlatamadım.” (K3)

“Psikolojimi bozdu.” (K3)

“E tabi bende kadın olduğum için beni de aynı kategoride değerlendirdiği için kendisinin üstün olması gerekiyor.” (K6)

“İzledikleri şeylerde ki süslü püslü kadınlara hani cilveli işveli. O zaman derdim bazen kendimi suçlu hissedirdim belki adama cilveli davransam dayak yemem diye ama hiç eksik olmadı ki o dayak hayatımda.” (K2)

“...öyle televizyon falan izlerken bir kadının dayak yediğini görünce tabi ki benim yaşadıklarım da hep gözümün önüne geliyor. Ama kızım la oğlum gözümün önüne gelince de kendimi bir nebze olsun toparlıyorum. Toparlamak zorunda olduğumu da hissediyorum zaten.” (K2)

“İkimizde ailemizle görüşmemeye başladık.” (K7)

“Kadınları kaçırıp işkence ettikleri bölümlerden keyif alırdı, yüzünden mimiklerinden anlardım. Daha çok korkardım o zaman.” (K2)

“Çocuklara çok bağırdı. Bana bağırdı susun diye. Yani hatırlamak bile istemiyorum şu an. Düşünsenize bazen izleyip izleyip ben sana bu kadarını da yapmıyorum demi deyip benden onay beklerdi. Yüreğiniz varsa onaylamayın. Kötü günlerdi.” (K2)

“Yani dediğim gibi mimiklerinden anlıyordum, böyle işte mesela eşine şiddet uygulayan sahnelerde falan mutlu olurdu ya yüzünden anlaşılıyordu. Bazen de işte sinirlenirdi, hoşuna gitmediği sahnelerden mi etkilenirdi artık, orda bir hırs mı gelirdi su yok mu, yemek yok mu, şunları sustur falan diye bize çıkışmaya başladılar. Eğer o an ağzımdan istemediği bir şey çıkarsa tamam, orda her şey biterdi, direkt saldırmaya başladılar.” (K2)

“Getirmez olur mu zaten aklımdan çıkan bir olay değilken ona benzer durumları ona benzer insanları görünce tabi ki yani.” (K4)

“Bende şey ediyorum yani eskiyi hatırlıyorum. Gözümün önüne geliyor her şey.” (K3)

“Aslında etkisinden kurtuluyorum demem yanlış olur. Etkisinden kurtulamıyorum sürekli aklıma eşimle aramda olan tartışmalar geliyor.” (K7)

“Aslında soyutlayamıyorum sürekli karşıma çıkan dizi programları, bu şekilde olan sahneler benim unutmama engel oluyor yani sebep oluyor, unutamıyorum çünkü sürekli karşımda yaşamış olduğum şeyler var yani sürekli aklıma geliyor. Unutamıyorum, unutturmuyorlar yani.” (K1)

“Getirmez mi, insan hiçbir zaman yaşadıklarını unutmuyor. Kendi öldü gitti ama bana yaşattıkları benimle birlikte kaldı, Bazen izlerken diyorum hayatım böyle olmak zorunda mıydı? Acaba farklı olabilir miydi? Ama işte bir şey yapamıyorsun zamanı geri alamıyorsunuz. İnsan bence doğuştan şanslı olmalı.” (K2)

“Öyle televizyon falan izlerken bir kadının dayak yediğini görünce tabi ki benim yaşadıklarım da hep gözümün önüne geliyor. Ama kızım la oğlum gözümün önüne gelince de kendimi bir nebze olsun toparlıyorum. Toparlamak zorunda olduğumu da hissediyorum zaten.” (K2)

“Camdaki kız dizisini izlerken karşıma bir sahne geldi işte kadın iki çocuğu, eşi başka kadına aşık oluyor ve o kadın ve çocuklarını terk ediyor, iki küçük çocuk ve kadın oturup beraber ağlıyorlardı babam bizi neden bıraktı ya da işte kadın ağlıyordu, eşim beni neden bıraktı yani ben orda izlerken film şeridi gibi yaşadığım bütün olayları, bütün yaşadığım psikolojik, fiziksel şiddetleri ya da eşimin diğer kadınla olan alakaları yani böyle gözümde film şeridi gibi geçti.” (K1)

“Şöyle söyleyebilirim, erkekler bu tür programları izledikçe kendilerine olan cesaretleri daha da artıyor ve daha fazla şiddet gösteriyor. Bunun karşısında bu programları izleyen kadınlar da susmamayı tercih ettikleri için daha fazla şiddete maruz kalıyor.” (K5)

“İnsanlar tamamen negatif etkileniyor, özellikle erkekleri daha çok etkiliyor. Erkekleri kadınlara düşman ediyor yani.” (K6)

“Vallahi bacım hiçbirinin işe yaradığını düşünmüyorum açıkçası. Yani onları gördükçe daha beterini yapıyor sanki. O dövmüş ben de mi döverim, o şundan öldürmüş benim karımda aynı bende mi öldüreyim. Bak işte eşim tehdit ederdi mesela, bak iyi yapmış bende sana aynısını yapayım mı falan diye. O gündüz programlarında var ya hep birbirlerini yiyip duruyorlar kavga dövüş, işte onları izleyen herkes bence kendinde her şeyi hak görüyor kendinde. Araştırıp katil buluyorlarmış, bırakın polis yapсын işini kardeşim, siz neden erkeklerin gözlerine bunu sokuyorsunuz ki. Zaten buna meyilli insanların da böyle şeylere ihtiyacı var tetikleniyorlar. Ben hiç doğru bulmuyorum açıkçası bu tarz programları. İzlemeye de dayanamıyorum.” (K2)

“Sosyal hayatımda da tamamen yalnızlaşmaya başladım çünkü vücudumun çeşitli yerlerinde aldığım darbelerin insanlar tarafından görülmesini istemediğim için en yakın arkadaşlarımdan bile zamanla kaçırıldım.” (K5)

“Şöyle söyleyeyim kendi içimde fikirlerim, kendi içimde düşüncelerim değişiyor hani devletimizin kadınlara daha fazla imkan vermesi gerekiyor. Hani diyelim ki bir kadınla erkek aynı mevkide çalışsa bile bir denge yok yani, maaşta bile denge yok, nasıl anlatsam hiçbir şeyde denge yok yani. Devletimizin daha çok kadına sahip çıkması gerekiyor. Caydırıcı cezalar verilmesi gerekiyor. Aslında böyle bir şeyler izlediğim zaman bu programlar beni bilgilendiriyor da. Şöyle söyleyeyim aslında ne yapabilirim yani fiziksel, psikolojik şiddet karşısında nerelere başvurabilirim yani bu konuda bilgilendiğimi hissediyorum.” (K6)

Sonuç

Araştırma kapsamında şiddet mağduru yedi kadınla görüşülmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşme yönteminin sunduğu olanaklarla televizyondaki kadına yönelik şiddet içerikli yayınların, yaşadıkları şiddet deneyimine etkisi yönündeki görüşleri alınmıştır. Toplanan verilerin analizi sonucu kadınların şiddet yaşantılarında ve gözlemlerinde, şiddete yönelik algılarında ve televizyonda gösterilen kadına yönelik şiddete bakış açılarında birçok ortak nokta olduğu ortaya çıkmıştır.

Görüşmeye katılan kadınlar yaşadıkları şiddetle başa çıkma yöntemi olarak kendi aile üyelerine, eşin ailesine sığındıklarını ya da yaşadıklarını hiç kimseye anlatmamayı tercih ettiklerini belirtmiştir. Hiç kimseye anlatmamayı tercih edenler gerekçe olarak, insanlara güvenmediklerini bildirmişlerdir. Şiddete uğramış özgüven yetersizliği, öz saygı eksikliği yaşayan kadınların erkeğin değişeceğine dair umutları, çocuklarının varlığı ya da yetersiz sosyal destek, toplum tarafından damgalanma korkusu, var olan

düzenini koruma gibi çeşitli sebeplerden ötürü, maruz kaldığı şiddeti saklamayı tercih etmektedir (Erdoğan, 2019, s. 5). Araştırmaya katılan şiddet mağduru gönüllü kadınlar televizyonda gösterilen kadına yönelik şiddet içerikli programların, kadın psikolojisi üzerinde derin etkiler bıraktığını dile getirmişlerdir. Bu tür programları izleme eylemi ile yaşadıkları şiddet deneyiminin birleşmesi sonucu kadınlar, kendilerini çevrelerinden soyutlayarak daha çok yalnızlaştırdığını ve yaşadıklarını gizlemeyi seçtiklerini dile getirmişlerdir. Aralarında yayınların tesiri ile kendilerini erkek-kadın ilişkisi konusunda yetersiz hisseden, yaşadıkları şiddetin suçunu kendilerinde arayan, kurtuluş olarak kendi ailelerine ya da çocuklarına gereğinden daha fazla bağlandıklarını veya onları reddettiklerini, söyleyen kadınlar da mevcuttur. Tüm bunların yanı sıra; izledikleri yayınların etkisi ile zaten şiddetten ötürü var olan korkularının daha da arttığını, geçmişte yaşadıkları ve unutmaya çalıştıkları şiddet deneyimlerini unutamadıklarını, bu sayede sosyalleşemediklerini ve içinde buldukları durumdan bir çıkış yolu bulamadıklarını söyleyen kadınlar, psikolojik olarak daha fazla çöküş yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca televizyonda yayınlanan kadına yönelik şiddet içerikli yayınların erkekler tarafından izlenmesinin, erkeğe şiddet konusunda cesaret verdiğini, yol gösterdiğini üstüne basarak vurgulayan kadınlar; bu tür yayınların toplumda kadın- erkek düşmanlığı yarattığını bildirmişlerdir. Öte yandan kadınlardan bazıları ise; gerçek hayattaki şiddetin çok daha fazlası olduğu görüşündedir.

Araştırmaya katılan kadınların hepsinin yaşadıkları şiddet deneyiminde, televizyonda gösterilen kadına yönelik şiddet içerikli programların etkili olduğunu açıkça vurguladığı görülmüştür. Eşlerinin psikolojik sorunları olduğunu söyleyen kadınlar, bu tür programların eşlerini etkilediğini dile getirmiş ve bu sebeple şiddet gördüklerini belirtmişlerdir. Televizyonda yayınlanan şiddet içerikli yayınların aile huzurunu bozdukları ve yaşadıkları şiddete sebebiyet verdiklerini dile getiren kadınlar, kadın ve şiddet konulu yayınlarda daha duyarlı olunması gerektiğini, bu yayınların psikolojik sorunlara sahip olan erkekleri derinden etkilediğini ve şiddet eylemine sebebiyet verdiklerini belirtmişlerdir. Medyada yer alan şiddetin, insanları şiddet dolu dünyada yaşadıklarına ve dünyayı daha güvenli, insanlık için daha iyi bir hale getirmek sebebiyle gerekli olduğuna inandırmaya çalışan Trend'in (2008, ss. 22-23) aksine; şiddeti deneyimleyen kadınlar bahsi geçen yayınların şiddeti önlemek yerine, toplumda kadına yönelik şiddeti normalleştirdiğini; bu tür yayınların hiç yapılmamasını, hali hazırda yayında olanların ise; kaldırılması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu noktada farklı düşünce ve davranış modelleri sunan bazı televizyon programları kadına yönelik şiddeti tetiklemede, yaşanan şiddeti normalleştirmekte ve izleyicilerde kadına yönelik şiddetin doğal olduğu algısı oluşturabilmektedir (Michaud, 1991, s. 57).

Sonuç olarak kadına yönelik şiddette; televizyonda gösterilen kadına yönelik şiddet içerikli yayınların kadınların yaşadıkları şiddet deneyiminde oldukça etkili olduğu, şiddete maruz kalan kadınlar üzerinde derin izler oluşturduğu araştırma bulguları ile doğrulanmıştır.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için etik kurul izni Erciyes Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurulu'nun 28/03/2023 tarih ve 90 numaralı kararı ile alınmıştır.

Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan eder.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale yazarları aralarında herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Kaynakça

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (ASPB, 2014). *Türkiye aile yapısı araştırması: tespitler, öneriler*. Çizge Tanıtım ve Kırtasiye Ltd. Şti. <https://www.aile.gov.tr/media/50219/taya2013trk.pdf>
- Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 6284 (2012). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6284&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Akkaş, İ., & Uyanık, Z. (2016). Kadına yönelik şiddet. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 6(1), 32-42. <http://hdl.handle.net/20.500.11787/6205>
- Avcı, S. (2020). *Kadına yönelik aile içi şiddete genel bakış*. Hiperlink Yayınevi.
- Boyce, C., & Neale, P. (2006) *Conducting in-depth interview: a guide for designing and conducting in-depth interviews for evaluation input*. Pathfinder International Tool Series: Monitoring and Evaluation.
- Deloitte. (2014). *Dünyanın en renkli ekranı: Türkiye’de dizi sektörü*. <https://www2.deloitte.com/tr/tr/pages/technology-media-and-telecommunications/articles/turkish-tv-series-industry.html>
- Dutton, M. A., Green, B. L., Kaltman, S. I., Roesch, D. M., Zeffiro, T. A., & Krause, E. D. (2006). Intimate Partner Violence, PTSD, and Adverse Health Outcomes. *Journal of Interpersonal Violence*, 21(7), 955-968. <https://doi.org/10.1177/0886260506289178>
- Erdal, C. (2012). *Medyanın efendisi şiddet*. Doruk Yayınları.
- Erdoğan, İ., & Alemdar, K. (1990). *İletişim ve toplum*. Bilgi Yayınevi.
- Erdoğan, M. (2019). *Şiddet örneğinde kadın sorununun Türkiye’deki yasal ve toplumsal durumu* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Eron, L. D. (1994). Theories of aggression: From drives to cognitions. İçinde L. R. Huesmann (Ed.), *Agressive behavior: Current perspectives* (ss. 3-11). Plenum Press.
- Erten, Y., & Ardali, C. (1996). Saldırganlık, şiddet ve terörün psikososyal yapıları. *Cogito, Yapı Kredi Yayınları*, 6, 143-164.
- Ertürk, Y. (2015). *Sınır tanımayan şiddet: Paradigma, politika ve pratikteki yönleriyle kadına şiddet olgusu*. Metis Yayınları.
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., & Signorielli, N. (1980). The “Mainstreaming” of America: Violence Profile No. 11. *Journal of Communication*, 30(3), 10-29. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1980.tb01987.x>
- Giorgi, A. (1997). The theory, practice, and evaluation of the phenomenological method as a qualitative research procedure. *Journal of Phenomenological Psychology*, 28(2), 235-260. <https://doi.org/10.1163/156916297X00103>
- Halıcı, C. (2007). *Gazete haberlerinde kadına yönelik şiddet: Posta ve takvim gazetelerinde kadına yönelik şiddet haberleri üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Kars, N. (2003). *Televizyon programı yapalım herkes izlesin*. Derin Yayınları.
- Kocacık, F., Kutlar, A., & Erselcan, F. (2007, Aralık). Domestic violence against women: A field study in Turkey. *The Social Science Journal*, 44(4), 698-720. <http://dx.doi.org/10.1016/j.soscij.2007.10.016>

- Koçak, A. (2001). *Televizyon izleyici davranışları -Televizyon izleyicilerinin tercihleri ve doyumları üzerine teorik ve uygulamalı bir çalışma-*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Koçer, M. (2013). Televizyon izleme alışkanlıkları ve motivasyonları: Kayseri örneği. *NWSA Academic Journals*, 8(2), 207-225. <https://doi.org/10.12739/NWSA.2013.8.2.4C0165>
- Maigret, E. (2013). *Medya ve iletişim sosyolojisi* (H. Yücel, Çev.). İletişim Yayınları.
- Michaud, Y. (1991). *Şiddet* (C. Muhtaroglu, Çev.). İletişim Yayınları.
- Özusta, H. Ş. (1995). Çocuklar için durumluk-sürekli kaygı envanteri uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(34), 32-44.
- Picard, R. G. (1989). *Media economics: Concepts and issues*. Sage Publications.
- Rose, P., Beeby, J., & Parker, D. (1995). Academic rigour in the lived experience of researchers using phenomenological methods in nursing. *Journal of Advanced Nursing*, 21(6), 1123-1129. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.1995.21061123.x>
- Sheafor, B. W., & Horejsi, C. R. (2015). *Techniques and guidelines for social work practice* (10. Baskı). Pearson Education.
- Trend, D. (2008). *Medyada şiddet efsanesi: Eleştirel bir giriş* (G. Bostancı, Çev.). Yapı Kredi Yayınları (1. Baskı).
- Van Manen, M. (1997). *Researching lived experience: Human Science for an action sensitive pedagogy* (2. Baskı). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315421056>
- Vatandaş, C. (2003). *Aile ve şiddet: Türkiye’de eşler arası şiddet*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları.
- Wilson, A. (2015). A guide to phenomenological research. *Nursing Standard*, 29(34), 38-43. <https://doi.org/10.7748/ns.29.34.38.e8821>
- World Health Organization. (2014). *Global status report on violence prevention 2014*. World Health Organization. <https://iris.who.int/handle/10665/145086>
- Yaylagül, L. (2006). *Kitle iletişim kuramları: Egemen ve eleştirel yaklaşımları*. Dipnot Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

